

SPECIJALIZOVANI Dosije o medijima

NUNS
NEZAVISNO UDRUŽENJE
NOVINARA SRBIJE

Br. 8

septembar 2010.

TV medij kao oruđe
interkulturalne razmene

Regionalna konferencija o razmeni televizijskih programa iz kulture

Dijalog balkanskih televizija

Stanje interkulturalne razmene putem TV medija u regionu • Uticaj uređivačke politike javnih servisa na interkulturalnu razmenu • Stanje programa regionalne kulturne saradnje i koprodukcije • Jačanje postojećih regionalnih mreža televizijskih stanica i producenstkih kuća koje izveštavaju o procesu evropskih integracija i mogućnosti uključivanja programa interkulturalne razmene u njih • Pogled u budućnost • Priprema pilot-projekta regionalne saradnje

Regionalna konferencija emitera „TV medij kao oruđe interkulturalne razmene“, održana 22. i 23. aprila 2010. u beogradskom Medija centru, okupila je stručnjake, kulturologe, autore kulturnih programa, kao i urednike koji odlučuju o produkciji i emitovanju kulturnog programa iz bivših republika SFRJ i evropskih zemalja. Tokom dvodnevni razgovora učesnici su pružili svoje viđenje mogućnosti uspostavljanja saradnje kroz razmenu televizijskih programa iz oblasti kulture među zemljama bivše Jugoslavije. Konferenciju je organizovalo Nezavisno udruženje novinara Srbije, uz podršku Ministarstva kulture i informisanja RS, Delegacije Evropske unije u Srbiji i Ambasade Republike Francuske.

Mediji imaju ključnu ulogu u regionu: Paskal Delpes, Nebojša Bradić, Đorđe Vlajić i Adriano Martins

U nameri da pokrene proces stvaranja moderne politike proaktivne interkulturalne razmene u TV medijima u zemljama bivše SFRJ, a naročito u zemljama čiji stanovnici koriste jedan od tzv. SHBC jezika, Nezavisno udruženje novinara Srbije je 22. i 23. aprila 2010. organizovalo dvodnevnu konferenciju javnih i privatnih emitera, „TV medij kao oruđe interkulturalne razmene“.

Konferencija je održana u Medija centru, u Beogradu i okupila je jasno definisanu ciljnu grupu od tridesetak autora, urednika i realizatora emisija iz kulture, ali i specijalista za TV medij iz Slovenije, BiH, Makedonije, Crne Gore, Hrvatske i Srbije, kao i predstavnike Francuske i EU. Oni su diskutovali i analizirali stanje interkulturalne razmene u celini i u odnosu na pojedinačne teme, s ciljem ukazivanja na neophodnost kooperacije radi efikasnije proizvodnje kvalitetnog programa kulturnih sadržaja. Planirani cilj same konferencije bio je da, kroz organizovanu diskusiju i analizu problema iz uglova stručnjaka iz svih zemlja regiona, utvrdi činjenično stanje u polju interkulturalne razmene i, još važnije, ponudi praktična rešenja i sugestije kako da se ova razmena razvije i proširi.

Kao unapred naznačen izuzetno bitan rezultat konferencije bio je stvaranje platforme za buduću regionalnu saradnju u vidu pilot-projekta, rađenog po principu evropskih koprodukcija, čiji je cilj postavljanje kamena temeljca za otvaranje zemalja bivše Jugoslavije jednih prema drugima.

Konferenciju „TV medij kao oruđe interkulturalne razmene“ otvorili su Nebojša Bradić, ministar kulture i informisanja, Adriano Martins, zamenik šefa Delegacije Evropske unije u Srbiji, i Paskal Delpes, savetnica za saradnju i kulturnu delatnost Francuske ambasade u Beogradu i direktorka Francuskog kulturnog centra.

„Kultura otvara puteve tamo gde su oni za politiku nedostupni“, istakao je **Nebojša Bradić**. „U jednom izranjavljenom, isparcelisanom svetu, punom prepreka i barijera, kultura teče prirodnim putem. Televizija kao medij najbrže je sredstvo kojim kultura može putovati s kraja na kraj prostora gde se govori istim, ili sasvim sličnim jezikom, a koji ima zajedničku prošlost, navike i ukus. Taj medij predstavlja logičnu vezu između ljudi koji se razumeju i žele da razmenjuju kulturna dobra, iskustva i saznanja. Znamo svi koliko je taj medij učinio zla kada je dospao u ruke onih

koji nisu imali u vidu misiju o kojoj govorim, koliko je mržnje i neprijateljstva proizveo. Mi smo sada pred drugim, suprotnim ciljem - da zalečimo rane i otvorimo prostor za civilizovan, kulturni život. Očekujemo od televizije da u tome odigra ključnu ulogu“, istakao je Bradić, dodajući da kultura nema teritoriju, vlasnika, cenu - ona je sveopšte dobro koje ne smemo prisvajati i skrivati od drugih. „Ona nije kultura ukoliko pripada i služi uskom krugu korisnika, jednom sloju, samo jednom narodu. Nju treba razmenjivati sa drugima i tek onda će biti istinski naša. Uostalom, čak i kada bismo hteli da je zatvorimo u sopstveno dvorište, ona bi našla način da pobjegne. Mediji menjaju našu svest o lokalnom i globalnom; počinjemo da posmatramo sebe poredeći se sa kulturom i kulturnim dostignućima drugih i postajemo deo jednog interkulturalnog sveta koji je mnogo drugačiji od onog skučenog, jučerašnjeg. Taj svet nam je nadohvat ruke i mi treba da učinimo napor da postanemo njegov deo, bez bojazni da ćemo izgubiti nešto lično, posebno, nacionalno, specifično. Ukoliko propustimo ovu šansu, vrat ćemo se u vremena koja želimo da što pre zaboravimo“, zaključio je Bradić.

Adriano Martins, zamenik šefa Delegacije Evropske unije u Srbiji, osvrnuo se na saradnju medija različitih zemalja članica Evropske unije, ističući pozitivne primere dugoročne razmene. Ova konferencija je sama po sebi dokaz da se medijski akteri u društvima Zapadnog Balkana zaista trude da nađu način za bolju komunikaciju i kulturnu saradnju, ocenio je Martins. „Vi delite zajedničku prošlost i nadamo se da ćete vrlo uskoro biti u prilici da delite i zajedničku budućnost u Evropskoj uniji. To je i jedan od presudnih razloga iz kog EU podržava uspostavljanje što bolje ko-

munikacije i saradnje na Zapadnom Balkanu. Posebnim programima, EU podržava razvoj i saradnju različitih medija u zemljama koje su članice ali i onih koje su izvan Unije. Zahvaljujući savremenim tehnologijama, mi danas možemo gledati televizijski program bilo gde, u bilo koje doba, ne samo na konvencionalnim prijemnicima, već i preko Interneta, na kompjuterima, mobilnim telefonima i drugim prenosivim uređajima. Evropska unija je, u tom smislu, Amsterdamskim sporazumom 1999. godine unapredila zakonodavstvo u ovoj oblasti, potvrđujući značaj koji daje javnom te-

levizijskom programu - pre svega njegovu ulogu u čuvanju pluralnosti i demokratije. Postoje različite platforme saradnje zemalja članica i zemalja izvan EU - Media mundus, Media international - kroz koje EU ohrabruje diverzitet kultura i razmena kulture. U Srbiji, Unija je aktivno podržavala demokratske medije i pre i posle 2000. godine. Podržala je restrukturiranje RTS-a u javni servis, kao i profesionalni razvoj drugih medija u tranzicionom periodu. Ukupna vrednost podrške medijima u Srbiji, u okviru CARDS programa koji je trajao od 2000. do 2006. iznosi više od 17 miliona evra. Zašto podržavamo razvoj medija u ovoj zemlji? Zato što su profesionalni i odgovorni mediji čuvari društva i suštinska kontra-teža političkoj moći. Mediji predstavljaju glas društva koje ima pravo da zna ko šta radi u državi i kako. Društva u svetu su se stotinama godina borila za slobodne medije, i oni predstavljaju fundamentalnu vrednost demokratije“, naglasio je Martins.

Martins je ukazao i da je u Srbiji nedavno lansiran novi projekat, u okviru programa pristupanja Evropskoj uniji, za dalje osnaživanje kapaciteta medija i unapređivanje informisanja javnosti o EU, u ukupnoj vrednosti od tri miliona evra.

Odgovarajući na pitanje kako poboljšati interkulturalni dijalog i razvoj programa o kulturi pomoću novih tehnologija, **Paskal Delpeš**, savetnica za saradnju i kulturnu delatnost Francuske ambasade u Beogradu i direktorka Francuskog kulturnog centra, istakla je protivrećan utisak koji ostavlja kulturna scena Zapadnog Balkana. „Oduvek sam bila frapirana snagom kulture u ovim zemljama, hrabrošću ljudi koji se bave kulturom, i tako je do današnjeg dana - ali slika u medijima ni približno ne odražava tu snagu. Doduše, to nije slučaj samo u ovom regionu, tako je i u Francuskoj, ali ipak postoje vidljivi naponi da na televizijama ne bude prisutna samo akademska, elitna kultura, nego kultura u najširem značenju te reči, sa svim njenim raznovrsnostima. Već decenijama traje eksperimen-

● **ADRIANO MARTINS:** Ova konferencija sama po sebi dokaz je da se medijski akteri u društvima Zapadnog Balkana zaista trude da nađu način za bolju komunikaciju i kulturnu saradnju. Vi delite zajedničku prošlost i nadamo se da ćete vrlo uskoro biti u prilici da delite i zajedničku budućnost u Evropskoj uniji. To je i jedan od presudnih razloga zbog kojeg EU podržava uspostavljanje što bolje komunikacije i saradnje na Zapadnom Balkanu

ment zajedničke televizije, TV Arte, nemačko-francuski kanal, dok se u poslednje vreme na državnim televizijama u Francuskoj ponovo eksperimentiše emitovanjem, na primer, pozorišta u udarnim večernjim terminima, i to sa ogromnim uspehom. To pokazuje da kulturni sadržaji mogu biti popularni i gledani. Konačno, vi imate zajedničke repere u mnogo čemu, ali ono što je zajedničko mora da vodi ka raznovrsnosti - u zemljama Zapadnog Balkana teško je zamisliti budućnost bez evropske dimenzije koja ove kulture obogaćuje“, zaključila je Paskal Delpeš.

STANJE INTERKULTURALNE RAZMENE PUTEM TV MEDIJA U REGIONU

U prvoj radnoj sesiji konferencije, predstavnici privatnih i javnih emitera izložili su svoje mišljenje o stanju izveštavanja o kulturi generalno, kao i o prilikama za interkulturalnu razmenu u svojim zemljama.

Predstavnici iz Bosne i Hercegovine, **Dževdet Tuzlić**, urednik programa za kulturu BHTV, **Boro Kontić** iz sarajevskog Medija centra, **Nataša Tešanović**, direktorka Alternativne TV iz Banja Luke i **Amir Zukić**, izvršni direktor Televizije Sarajevo, složili su se da je veoma teško pokrenuti interkulturalnu programsku saradnju zbog ratnog nasleđa regiona. Ipak, kako je naglasio Boro Kontić, postoji dobro iskustvo kada je u pitanju regionalna saradnja dru-

● **PASKAL DELPEŠ:** U Francuskoj postoje vidljivi naponi da na televizijama ne bude prisutna samo akademska, elitna kultura, nego kultura u najširem značenju te reči, sa svim njenim raznovrsnostima. Već decenijama traje eksperiment zajedničke televizije, TV Arte, nemačko-francuski kanal, dok se u poslednje vreme na državnim televizijama u Francuskoj ponovo eksperimentiše emitovanjem, na primer, pozorišta u udarnim večernjim terminima, i to sa ogromnim uspehom. To pokazuje da kulturni sadržaji mogu biti popularni i gledani

gih vrsta, i to naročito među alternativnim kućama. Amir Zukić je dodao da njegova televizija ima jako dobru saradnju sa lokalnim televizijama, naglašavajući poguban uticaj politike na razvoj saradnje sa nacionalnim kućama. Nataša Tešanović je ukazala na činjenicu da većinu interkulturalnih sadržaja sponzoriraju donatori, te da tako koncipiran program nije uvršćen u svakodnevni rad javnih servisa. Teodora Vranješ, dopisnica RTV Republike Srp-

ske iz Beograda, rekla je da pored odlične saradnje sa RTS-om, njena kuća razgovara o regionalnoj saradnji sa Hrvatskom Radio Televizijom.

Predstavnice Hrvatske, **Daria Marjanović**, novinarka i urednica u koprodukciji Alpe-Dunav-Jadran, **Sanja Šegedin-Mirovsky**, novinarka i urednica emisije Vijesti iz kulture, **Tanja Šimić**, novinarka-mentor u Redakciji glazbenog programa i **Tena Perišin**, pomoćnica glavnog urednika informativnog programa i urednica emisije Euromagazin, složile su se sa sagovornicima i dodale da postoji problem kada je u pitanju izveštavanje iz kulture generalno, pa se tako emisija „Vjesti iz kulture“ prikazuje u terminima slabe gledanosti.

Nebojša Bradić, ministar kulture i informisanja

Dijalog kultura

Unapređenje interkulturalnog dijaloga, ne samo iz perspektive nadležnosti Ministarstva kulture, mora biti i neprekidna aktivnost koja doprinosi miru i održivom razvoju u Evropi i njenim susednim regionima. Svedoci smo velikih političkih i ekonomskih promena koje se događaju u celom svetu. Istorija, ali i naša svakodnevnica, uče nas da je nemoguće sagledati pojedinačni kulturni identitet države u regionu bez uzimanja u obzir identiteta regiona kao celine i uticaja raznih kultura i civilizacija.

Imajući u vidu činjenicu da su osnovni politički ciljevi Vlade RS, približavanje Evropskoj uniji i razvoj integrativnih procesa u ovom smeru, Republika Srbija unapređenje interkulturalnog dijaloga, ističe kao jedan od ciljeva. Ministarstvo kulture sa svoje strane pruža aktivnu podršku svim projektima koji doprinose promociji i razvoju multikulturalnosti i interkulturalnog dijaloga. U oblasti medija multi i interkulturalni sadržaji, sa ciljem razvijanja kulture dijaloga, boljeg upoznavanja i razumevanja između različitih zajednica, spadaju u prednosne kriterijume u odabiru projekata koji zavređuju podršku državnih organa.

Ne treba se, međutim, zadovoljiti samo promocijom ciljeva multikulturalnosti u našoj zemlji. U duhu interkulturalnog dijaloga, naše Ministarstvo je, u saradnji sa Nacionalnim savetima, radilo na prevazilaženju getoizacije manjinskih naroda, ali i projektima koji ističu kreativnost pojedinaca, a ne njihovu nacionalnu pripadnost. Smatramo da ovi stvaraoči mogu imati različite identitete, a zajedno rade ne samo na boljem razumevanju drugih, već i na uklanjanju prepreka između manjinskog i većinskog stanovništva.

Ivo Andrić, veliki srpski pisac i dobitnik Nobelove nagrade za književnost, napisao je kratku priču o „Sahat kul“ u Sarajevu, u kojoj govori o četiri „vremena“: katoličkom, pravoslavnom, muslimanskom i jevrejskom. U prošlosti zvona koja su oglašavala ova četiri vremena zloslutno su odzvanjala. Danas zvuk tih zvona svojim sazvučjem može odrediti našu zajedničku budućnost.

Andraž Poeschl iz dokumentarnog programa RTV Slovenija, naglasio je da postoji razmena dokumentarnih i dugometražnih filmova preko ERNO mreže, koja pokriva 11 zemalja jugoistočne Evrope, ali ne i razmena informacija iz kulture. Stav RTV Slovenija je da je svaka saradnja sa zemljama bivše SFRJ dobrodošla i spremni su za zajedničke inicijative, istakao je Poeschl, naglasivši da bi bilo dobro izbeći komplikovane procedure i pravila poput onih koji važe u ERNO mreži.

Predstavnici Crne Gore, **Pero Radović**, TV autor i publicista i **Jovanka Kovačević-Duranović**, urednica redakcije za kulturu TVCG,

nom zasnovana na ličnim vezama i slučajnosti, a ne na sistematskoj programskoj razmeni.

Predstavnici iz Srbije su naveli da postoje neki oblici saradnje - tako je **Aristea Stakić**, pomoćnica odgovornog urednika informativnog programa RTV Vojvodine, istakla da njena kuća učestvuje u razmeni filmova sa zemljama iz regiona, dok je **Davor Marušić** iz RTV Zaječar ukazao na uspešnu saradnju sa Bugarskom te odsustvo bilo kakve saradnje sa zemljama bivše SFRJ, iako u lokalnoj zajednici potreba za tim postoji. Predstavnik RTS **Ileksandar Gatalica** je naglasio da RTS ima oko 125 kulturnih rubrika mesečno,

kao i da udarni informativni program RTS, Drugi dnevnik, dva do tri puta nedeljno emituje vesti iz kulture sa adekvatnim gostima. Kada je u pitanju saradnja sa regionom i plasiranje vesti o kulturi u regionu, RTS nema razvijen program ali je otvoren za predloge o saradnji.

Dnevni program HRT, „Vijesti iz kulture“, emituje se svakoga dana i pokriva najvažnije vijesti iz kulture Hrvatske i svijeta, u trajanju od 6-7 minuta, u kasnovečernjem, „porno“ terminu, sa reprizom sljedećeg dana ujutru. Pored najvažnijih vijesti iz kulture Hrvatske, koristimo se i eurovizijskom razmijenom pa dode i poneka vijest iz zemalja regije - a koliko je takvih vijesti bilo za poslednjih šest godina mogla bih prebrojati na prste jedne ruke...

Sanja Šegedin, urednica, HRT

*****

Svi učesnici sesije složili su se da je potrebno otvoriti dijalog i inicirati promene u postojećoj praksi, ukazujući da postoji interes za učešće u projektu interkulturalne saradnje. Učesnicu su, međutim, izrazili bojazan da će rezultat ovog, kao i većine sličnih skupova, biti dobar ideja koja nikada neće biti realizovana - budući da se, nakon okončanja susreta, učesnici vraćaju u svoje sredine, velike, staromodno uređene sisteme. Pored toga, složili su se učesnici, tim sistemima u svim zemljama najčešće upravljav postavljen politički kadar.

UTICAJ UREĐIVAČKE POLITIKE JAVNIH SERVISA NA INTERKULTURALNU RAZMENU

Jovanka Kovačević-Đuranović je u uvodnoj reči napomenula da je uređivačka politika uvek pod uticajem različitih centara moći, političkih, ekonomskih, a mera njihovih uticaja je i mera de-

Eleonora Prohić, TV autorka i publicistkinja

Uvodne napomene za konferenciju

Ideja o ulozu TV medija u informisanje o kulturnim dešavanjima nije potekla samo iz dubokog protivljenja prema svemu onome što trenutno živimo, prema nametnutoj getoizaciji i lokalnoj aroganciji do koje nas nedostatak ovog informisanja dovodi.

Niti je nostalgija za „starim dobrim vremenima“ bila njen pokretač.

Svakako, bilo je tu svega toga, ali prvenstveno ona je zasnovana na najdubljoj veri da se stvari mogu i moraju popraviti i izmeniti.

I da se u tom smislu moramo i te kako dobro organizovati.

Prvobitno je ideja bila moja, iako ja ne verujem da se u sadašnje vreme ovakve ideje mogu prisvajati. Reč je bila samo o tome da se ta ideja kroz ovakvo okupljanje počne da izražava i artikulise, i da tako prokrči sebi put u zadatak, delovanje, a napokon i u potrebu.

Nezavisno Udruženje novinara Srbije, koje je od svog osnivanja i moja kuća, bilo je prirodni oslonac, a zatim je ono preuzelo i razvilo plan za ovaj razgovor i okupljanje. U tome je sa mnom posebno saradivala koleginja Maja Vasić Nikolić koja je i projekt menadžer i mlada snaga ovog projekta i njegove budućnosti.

U programu rada ovog skupa koji se nalazi pred vama pošli smo od nekih elementarnih logičkih pravila: Prvo je trebalo prosto konstatovati sa kakvim stanjem se suočavamo, da li imamo malo, dovoljno ili nimalo informacija o onome što se dešava takoreći sa druge strane plotu, a da pri tom nemamo za to nikakvo opravdanje u jezičkom nerazumevanju ili nesporazumevanju.

Dakle, reč je o uređivačkoj politici, spontanog, nametnutog, nastaloj iz novonastalog opreza... To je dakle predmet Druge sesije našeg razgovora, sa nekim podtemama koje su se činile bitnim i odlučujućim u opisivanju status quo-a koje, bez prejudiciranja, možemo smatrati nedopustivim, da upotrebim najblažu reč.

Jer, u godinama nakon rata na prostorima bivše Jugoslavije, svi oblici komunikacije, nakon ratnih razaranja, stradanja i namernog uništavanja kulturnog nasleđa, nasilnog razdvajanja i forsiranja novih standardnih jezika nastalih u potrebi za posebnim identitetom, bili su skoro uništeni.

U prvi mah nije bilo prostora za normalnu dinamiku kulturne razmene, pa čak ni za elementarno informisanje o onom drugom.

Sada nas već deli skoro petnaest godina od potpisivanja Dejtonskog sporazuma koji je označio kraj otvorenih ratnih sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine, a naše informisanje o kulturnom životu naših suseda nije dobilo oblik redovne televizijske ni produkcije ni saradnje, a ni difuzije.

Predmet rada ovog skupa jeste razmatranje konsekvenci ovakvog stanja, kroz pogled na udruživanje i razvoj programa koji bi informativno pokrili celu regiju.

Razmatranje oblika zajedničkih projekata, i njihovog izvođenja trebalo bi da nas dovedu do zaključaka - takav je cilj ove konferencije - kojima bismo obogatili i razvili svoju kulturnu ponudu u regiji, a time i u Evropi kao našem širem civilizacijskom prostoru.

Na tom putu, ka tom cilju, nismo bez iskustava, ma kako ona sporadična i nesinhronizovana ponekad bivala.

Postojeća regionalna saradnja je dakle predmet naše Treće sesije.

U toj saradnji imamo nekoliko projekata o kojima ćemo govoriti, a možda se na ovom skupu pojave i neke nove informacije... Neki od tih projekata započinjani su u posleratnom periodu, kao što je to razmena već postojećih

mokracičnosti sredine. Postavlja se pitanje koliki je interes uređivača u interkulturalnoj razmeni, da li urednik ima osećaj da je kultura nešto zaista važno, a ne nešto čega jednostavno mora biti u programskoj šemi. Prednost javnih servisa je u tome što imaju pređašnja iskustva, imaju zaposlene koji znaju kako se to nekada radilo, pristup arhivama i slično.

Dževdet Tuzlić skrenuo je pažnju da o kulturnim dešavanjima u drugim zemljama iz medija možemo saznati sve i ništa. Naglasio je da bez pravih politika javnih servisa ipak nema ni saradnje, a javni servisi su najčešće nezainteresovani i autistični, često vođeni politikom. Rekao je da njegova kuća ne saraduje sa Banjalukom iz čisto političkih razloga kao i da se i dalje se svi poslovi završavaju na ličnim kontaktima i angažmanu.

Bojana Andrić iz RTV Srbija je govorila o televizijskoj arhivi kao delu kulturnog nasleđa i sa kojim problemima se suočava svaki dan, od loših uslova u kojima su arhive smeštene do komplikacija prilikom prenošenja na moderne formate. Ostali učesnici su potvrdili ovo iskustvo, najčešće vezano za digitalizovanje starih traka i materijala koji svedoče o vremenu u kojem su nastali. Složili su se da treba naći način da se objedini arhiva bivših zemalja SFRJ iz prošlosti kao i nastaviti sa aktivnim arhiviranjem - digitalizacijom video materijala vezanih za savremena dešavanja.

Boro Kantić je dodatno skrenuo pažnju na problem sa kojim se suočavaju sve televizije - da li je arhiva javno dobro ili vlasništvo t.j. privatna svojina televizija.

Stanko Crnobrnja, predsednik programskog saveta ATLAS RTV iz Crne Gore je dodao da je sav sadržaj proizveden u njegovoj kući dostupan svima u elektronskom formatu jer smatra da je danas TV umetnički, istorijski medij čija je funkcija svedočenje o vremenu.

Tokom ove sesije potvrđeno je da su interkulturni sadržaji i informacije koje stižu do gledalaca susednih zemalja veoma šturi

kao i da kod javnih servisa još uvek nije prevaziđen uticaj politike na donošenje odluka, niti je jasno da li direktori javnih servisa zaista razumeju važnost interkulturalne razmene i izveštavanja o kulturi u svojoj zemlji. Svi prisutni su podržali neophodnost što hitnije digitalizacije arhiva i ideje o saradnji koja bi rezultirala opštom pristupačnošću svim arhivama javnih i drugih servisa bivših republika SFRJ.

STANJE PROGRAMA REGIONALNE KULTURNE SARADNJE I KOPRODUKCIJE

Bora Kantić je u uvodu u ovu sesiju postavio pitanje zašto je kultura uvek na kraju, kada upravo oni koji se bave kulturom treba da budu najotvoreniji prema saradnji. Naveo je pozitivan primer publikacije Sarajevske sveske koju izdaje Medija centar Sarajevo a koja je osnovana pre 10 godina. Iskustvo sa stvaranjem ove publikacije kao i drugih pokušaja saradnje, pokazalo je da postoje jasne prepreke koje mogu ugroziti svaki pokušaj interkulturalne saradnje u

regionu. Prvi je strah od obnavljanja Jugoslavije, koji je postojao iako je smisao Sarajevskih svezaka bio da obnovi kontakte i kvalitet sadržaja. Drugi je ratno nasleđe koje i danas opterećuje saradnju nekad zaraćenih strana, a treći jezik. Po mišljenju Bore Kantića, nekada srpskohrvatski, a sada SHBC jezik predstavlja teško savladivu prepreku, i malo je verovatno da će, recimo HRT ikada pustiti ekavicu u etar.

Ipak, dodao je Kantić, postoji saradnja među ljudima koja je zasnovana na dobroj volji i ličnim kontaktima, tako da recimo SEENPM mreža jako dobro funkcioniše i obuhvata i zemlje bivše SFRJ.

„Od 90-ih, kada je počeo raspad Jugoslavije sa svim strašnim posledicama u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, jedino šverceri nikad nisu prekinuli na donošenje odluka, niti je jasno da li direktori javnih servisa zaista razumeju važnost interkulturalne razmene i izveštavanja o kulturi u svojoj zemlji. Svi prisutni su podržali neophodnost što hitnije digitalizacije arhiva i ideje o saradnji koja bi rezultirala opštom pristupačnošću svim arhivama javnih i drugih servisa bivših republika SFRJ.

saradnju. Poslje njih su došli i političari, pa svi ostali. Zašto kultura dolazi na kraju te kolone, kad bi po nekoj logici trebalo biti da su to ljudi i institucije koji su maksimalno otvoreni za druge, drugačije, i svaki oblik saradnje?“, istakao je Kantić. Prema njegovim rečima, Medija centar u Sarajevu je osnovan 1995. „Od početka smo saradivali regionalno, koliko se moglo, iz prostog razloga jer smo kao mala institucija u Sarajevu shvatili da bi nas mogućnost da funkcionišemo samo unutar tog grada ili države ubrzo svela na malu, provincijalnu instituciju, a bili smo prinuđeni da rastemo iznad tih granica zato što niko nije stajao iza nas. Iz nužde smo postali regionalna institucija, koja je uvijek radila u okvirima ne samo zajedničkog jezika ili bivše Jugoslavije, nego i mnogo šire. Ne samo da obnovimo kulturne veze već i da podignemo kvalitet i da budemo relevantni na širem prostoru od naših malih sredina. Imamo nekoliko segmenata institucije koji su izrazito regionalni; na primer, osnivači smo prvog velikog književnog časopisa, Sarajevske sveske, koja ima redakcije u svim sredinama bivše Jugoslavije. Interes je jasna, svi nastoje da naprave saradnju sa zemljama u regionu - i košarkaši su napravili ligu, crnogorski i hrvatski vaterpolisti su napravili ligu, prosto jer su tržišta unutar zemalja suviše mala. Dakle region podiže kvalitet, rad postaje relevantan i na višem nivou od regionalnog“, istakao je Kantić.

Medija centar je odmah posle rata pokrenuo projekat „Programska banka“, u okviru kojeg je sakupljan TV materijal iz cele Evrope, na osnovu čega je nastao ERNO. „Zašto do sada nije bilo saradnje? Prvi je problem prisutnog straha od obnove Jugoslavije. Kada smo pokrenuli Sarajevske sveske, mnogi ljudi nisu želeli da učestvuju u tome jer se smatralo da mi time obnavljamo nekakvu Jugoslaviju. To možda može izgledati smešno danas, ali u to vreme je bila ozbiljna prepreka. Ratno nasleđe je drugi ozbiljan problem - naše zemlje, institucije, konačno i naše porodice i mi lično, stradali smo u ratu, i taj proces saradnje odnosno po-

● **ALEKSANDAR GATALICA:** RTS ima oko 125 kulturnih rubrika mesečno, udarni informativni program RTS, Drugi dnevnik, dva do tri puta nedeljno emituje vesti iz kulture sa adekvatnim gostima. Kada je u pitanju saradnja sa regionom i plasiranje vesti o kulturi u regionu, RTS nema razvijen program, ali je otvoren za predloge o saradnji

● **MIŠEL VILFER:** Važno je napraviti pregled postojećih projekata regionalne razmene i iskoristiti postojeće iskustvo programa koji se bavi temama evropskih integracija, ali ne i politikom

mirenja nikad nije zaživio. Ratno nasleđe je vrlo živo i biće teret svakoj saradnji u regionu. Jezik je treći problem, koji sad ima više različitih imena, što za pojedine sredine, legitimno, predstavlja prepreku koju nije tako lako savladati“, konstatovao je Boro Kantić. On je objasnio i da je Medija centar osnivač mreže medija centara Jugoistočne Evrope. „Iz te saradnje imam najbolje iskustvo ne samo zato što sam po prvi put upoznao zemlje o kojima ništa nisam znao, kao što su Albanija ili Bugarska, kao i sticao dodatna znanja o, recimo, Hrvatskoj, Sloveniji ili Makedoniji. Ova mreža omogućava zajedničke poslove i kroz pristupe evrofondovima - u početku su sve članice bile iz zemalja izvan Unije, sad je pola tih zemalja već unutar EU. Dakle, nije to više ni samo obnavljanje, sad je to već uspostavljanje veza sa sredinama koje nismo poznavali a blizu su.“

Branka Otašević, kritičar i esejista iz Beograda se nije složila sa Kantićem - jezik je most, a ne prepreka prema njenom mišljenju. Nasleđe ne mora uvek biti ratno, negativno već i nešto pozitivno što spaja nekadašnje susede. Ali svakako, dodala je Otaševićeva, istina je da se TV kao medij najsporije uključuje u interkulturalnu razmenu. Razmene u pozorišnoj umetnosti, razmena televizijskih

serija, filmskih koprodukcija itd. postoji već godinama, kao i razmena glumaca - to je sve tok kulturne komunikacije.

Nastavak sesije bio je koncentrisan na primere postojećih ili nekadašnjih projekata koji mogu poslužiti kao osnova razvoja novog projekta regionalne saradnje.

Eleonora Prohić je govorila o projektu ExYuCult i ideji da učesnici sami ili uz pomoć evropskih donatora pokušaju da naprave jedan kulturni magazin, mesečnik, koji bi bio sastavljen po sistemu tematskog izbora, jedne teme koje će obraditi sve televizijske stanice, učesnice, ili slobodan izbor najvažnijih kulturnih događaja koje se dešavaju u gradovima itd. Ona je naglasila da takva vrsta saradnje ne mora biti produkciono komplikovana i dodala da bi idealno bilo raditi emisiju zajednički i osigurati stalni termin na televizijama.

Aristea Stakić iz RTV Vojvodine je prenela iskustvo svoje kuće koja ima emisiju Trio i ideju pokriva po jednu temu iz ugla tri države, Srbije, Mađarske i Rumunije. Ova emisija je rezultat dogovora a ciljano tržište su manjine. Daria Marjanović je dodala da i na

Bojana Andrić, istoričarka televizije, autorka emisije „Trezor“ (RTS)

Televizijska arhiva kao deo kulturnog nasleđa

Istorijom Televizije Beograd bavim se od 1993. godine i već 11 godina uređujem i vodim jednosatni program svakog radnog dana na Drugom programu RTS-a i preko Satelita, devedesetih pod nazivom TEVETEKA, a od februara 2002. kontinuirano pod nazivom TREZOR.

TREZOR ima oslonac na arhivskim materijalima i emisijama iz produkcije Televizije Beograd, koji su pažljivo okupljeni oko tematskih celina, a posebnom opremom predstavljaju nov autorski i kritički pristup odabranoj temi, žanru ili samom mediju, pa tako ističu programske i estetske vrednosti iz istorije TVB od 1958. do 1990. (U ovaj savremeniji period retko zalazimo.) Nova oprema koju Trezor plasira, podrazumeva potpunu informaciju o emisiji i autorima, komentare i svedočenja učesnika, ocene i analize eksperata iz oblasti medija, rekonstrukciju delimično sačuvanih emisija ili serija.

Početni izvor „Trezora“ je Programski arhiv koji je tokom proteklih pola veka postojanja nekada bolje, nekada lošije vodenim, poslao oko identifikacije sadržaja i autora ima na pretek, ali je najveća teškoća u tome što se originalni audiovizuelni zapisi nalaze još uvek na najmanje sedam formata, što se neki uređaji za njihovu reprodukciju više ne proizvode - pa su i njihova kopiranja i digitalizacija neizvesni. „Trezor“ je danas najveći korisnik Programskog arhiva, i našem iskustvu treba verovati.

Mada je to neprirodno, i paradoksalno, ali najveći neprijatelj za istoričare televizije je brz tehnološki razvoj koji, odbacujući sve što je staro, menja standarde i pospešuje naš zaborav i nemar prema starim programima. Ne manje važan neprijatelj su reorganizacije na programskom, kadrovskom i organizacionom polju, kojim se uzdrma ceo sistem i prekida kontinuitet. A Televizija Beograd je do 1958. do 1990. imala pet velikih reorganizacija, a do '90 do danas još toliko.

Poseban problem u elektronskim medijima je arhiviranje i skladištenje, što zavisi od svesti pojedinca i cele kuće o tome

šta i zašto se nešto mora čuvati, šta predstavlja audiovizuelnu kulturnu baštinu i kakva je u tom smislu obaveza odgovornih čelnika kuća. U Srbiji je televizijski zapis kao kulturna baština - prvi put kvalifikovan 1994. a taj zastareli Zakon o kulturnim dobrima još uvek je na snazi.

Pogledajte šestominutni zapis kako se čuva naša televizijska baština, i kakvi se biseri kriju u tim velikim i malim nosačima slike i zvuka.

U međuvremenu, od postojećih osam magazina, polovinom prošle godine okrećena su, patosana i pripremljena tri velika magacinska prostora u Aberdarevoj čiju ste sliku malopre videli, a ovih dana tamo će se unostri police. RTS danas ulaže znatan napor za bolje uslove skladištenja, ali sve je to sporo i nedovoljno, jer je u međuvremenu nepovratno izgubljen i propao već broj emisija, naročito na dvoinčnim elektromagnetnim nosačima. Trka sa vremenom je možda već izgubljena.

No, uprkos ovom stanju, „Trezor“ svakodnevno ide. Još uvek je neiscrpano i neistraženo bogatstvo sačuvanih zapisa Programskog arhiva Televizije Beograd. I posla za televizijske arheologe ima toliko, da mu se još ne vidi kraj.

Pretpostavljam da takvo televizijsko blago postoji i u drugim bivšim članicama JRT-a, a i u mladim TV kućama. Imamo dobru saradnju sa Televizijom Crne Gore i Vojvodine i kada nam treba - dobijemo „na poklon“ tražene programe za jedno emitovanje u Trezoru. Takođe jedna takva saradnja je ostvarena prošle godine sa Televizijom BiH (Nermin Durmo, Sead Bajrić), a ove godine razmenili smo sa TV Slovenijom (Marko Prpić) kasete sa starim špicama i zapisima o počecima rada naših kuća, 1958. godine.

Od 2007. koristimo 21. novembar „Svetski dan televizije“ za razmenu programa, odnosno tog dana „Trezor“ je sastavljen od programa iz drugih TV studija. Prve godine pozvano je pet beogradskih TV kuća koje su osnovane u prošlom veku, a priloge su poslali Studio B i B 92. Naredne, 2008. godine, pozvali smo TV kuće sa nacionalnom frekvencijom, a odzvale su se prilozima Avala, Fox, B 92 i Pink. Prošle godine sadržaj „Trezora“ bio je sklopljen od priloga TV kuća u Srbiji, na liniji od severa do juga, od Sombora preko Kragujevca do Niša, a takva koncepcija je uspostavila „vidljivost“ između tri gradske televizijske stanice koje se u praksi međusobno ne mogu videti (TV Spektar iz Sombora, RTV Kragujevac i TV 5 iz Niša). Godišnjim planom za 2010. poziv za zajednički „Trezor“ uputiće se u sedam TV kuća koje su nekada bile članice Udruženja JRT-a.

Kakvi god da se donesu zaključci na ovoj Konferenciji, zajednički program može biti ostvaren, ako ne pre, onda u novembru ove godine, na Svetski dan televizije.

To su bile dve natuknice, za ovu Konferenciju, o problemu arhiviranja i načinu plasiranja arhivskih zapisa. Mislim da bi u Zaključke ove konferencije, mogao ući i predlog da se, paralelno sa razmenom aktuelnih događaja iz kulture, utemelji zajednički projekat plasiranja arhivskih zapisa iz kulture i umetnosti, regionalnog medijskog prostora.

Regionalna koprodukcija Alpe Dunav Jadran slavi 28 godina postojanja i dobar je primjer kako se može održati takva saradnja. Projekat je upravo u fazi redefinicije.

Daria Marjanović, urednica i nacionalna koordinatorka u Hrvatskoj

HRT postoje ima dve emisije namenjene manjinama, Prizma i Glas domovine.

Nataša Tešanović je reagovala na pominjanje samo javnih servisa i vratila se na interes emitera - da li on postoji i koliko će ih koštati? Tražila je od učesnika da budu praktični i utvrde šta je interes, a šta cena politike?

Pero Radović je naglasio da je interes često finansijski i može se ostvariti kroz reklame koje pokrivaju veće područje. Ukoliko regionalna produkcija proizvede emisiju koja će imati jedinstvene sponzore, njihova poruka će stići do šireg tržišta.

Takva emisija, radena iz više centara, imala bi i vrlo efikasnu praktičnu korist: daš 5 minuta dobiješ 25 minuta kvalitetnog programa koji odražava našu nacionalnu kulturu, dodala je Eleonora Prohić.

Kolege iz Hrvatske su naglasile da je izuzetno važno imati i javne i privatne televizije jer 90% kulturnih događaja u Hrvatskoj pokriva javni servis. Postavlja se pitanje da li je pokrivanje kulturnih dešavanja za komercijalne TV stanice isplativo, kao i pitanje dogo-

Razvili smo dobru saradnju sa televizijama u Rumuniji, Mađarskoj, nastojimo da uspostavimo saradnju i sa Hrvatskom. Radio-televizija Vojvodine je budućni servis ovog Evro-regiona.

Aristea Stakić, pomoćnica urednika informativnog programa, RTV Vojvodina

svoje kuće a Evropski fond za Balkan će njihovim kućama isplati ti troškove nastale dodatnim angažovanjima novinara i tehnike. Znači sam novinar ne radi za Evropski fond za Balkan već za sopstvenu kuću, a Fond pokriva dodatne troškove. Uvek je u pitanju postojeći interes matične kuće koji Fond dopunjava.

Grupa je zaključila da su pozitivna iskustva predstavljenih projekata korisna, te da bi neke od postojećih struktura mogle biti iskorišćene za nadgrađivanje novih projekata vezanih za kulturu. Učesnici su bili ohrabreni da koriste postojeće platforme za skoro iniciranje novog pristupa u pokušaju da učvrste vesti iz kulture što je više moguće.

POGLED U BUDUĆNOST

Po završetku predstavljanja postojećih saradnji i mreža u regionu, **Rejmond Maksvel** iz Evropske Komisije govorio je o trenutnoj situaciji kada su u pitanju donacije iz kojih se ti i budućni projekti finansiraju. On je naglasio da je loš mehanizam informisanja doveo do toga da većina ne zna za postojeće konkurse i ohrabrio učesnike da aktivno istražuju sve izvore. EU ne pravi razliku između javnih, privatnih, manjih ili većih televizija ali pokriva samo 80% budžeta. Generalni Direktorat za komunikaciju podržava rad regionalnih mreža. Trenutno podržava mrežu od 23 radio stanica koje razmenjuju programe. U principu, rekao je Maksvel, potrebno je ujedinjenje 15 stanica, koje ne moraju sve biti u EU da bi se dobila finansijska podrška.

Rejmond je skrenuo pažnju na to da su neke mreže podržane od EU propale zbog toga što zaposleni nisu bili posvećeni tom poslu, već su ga radili sa strane. Dodao je i to da recimo Euronews dobija više od 80% materijala od EbS (Europe by Satellite), kao i da se od EbS sa dobrim predlogom može dobiti podrška u smislu besplatne TV ekipe i montaže u Briselu ukoliko

Makedonija je praktično zatvorena i ukoliko nešto ne napravi na planu komunikacije ostaće vrlo izolovana zemlja. Iz različitih razloga, geografskih i političkih, Makedonija se u poslednjih petnaestak godina pretežno okrenula Sofiji i Tirani - ostale su neke veze sa zemljama bivše Jugoslavije, ali to je veoma malo. Mlađe generacije sve manje znaju šta se dešava na severu, osim turbo folka i rialiti emisija. Kablovski operateri su jedini izvor te vrste informacija, dok je makedonski javni servis u katastrofalnom stanju.

Zoran Bojarovski, urednik, Alfa TV

Boro Kontić, direktor Medija centra, Sarajevo

Razgovor je kapitalna činjenica naše istorije

Vodim Medija centar u Sarajevu i još od prvog dana rada (april 1995) znao sam da jedino kao regionalna institucija možemo opstati. Ne samo zato što te okvir jedne sredine nužno vodi u provincijalizaciju nego što samo u jačoj konkurenciji imaš pravu mogućnost izbora.

Stoga, umjesto prijedloga kako možda ostvariti saradnju u kulturi nudim kratku priču o projektu koji postoji i to precizno dokazuje. Ne znam da li je najbolji i da li društva u kojima živimo to zaista hoće ali znam da postoje pojedinci koji hoće da stvaraju zajednički književni časopis, da je objavljeno 28 brojeva, nekoliko hiljada stranica najbolje literature i da predstavlja nezaobilaznu činjenicu kada se govori o regionalnoj kulturnoj saradnji. Dakle, skoro deset godina u regiji postoji književni časopis „Sarajevske sveske“ čiji pokretači navode da su „čim se završio rat započeli dijalog, obnovu starih veza i gradnju novih“ Dalje se kaže „Prije rata većina od nas se poznavala. Bili smo prijatelji, saradnici, bilo je među nama intelektualnih ljubavi, a možda i onih pravih; to je pomoglo da lako nađemo zajednički jezik jer, kako bi se ovakav projekat ostvario bez ljubavi. Nakon rata počeli smo da telefoniramo jedni drugima, da pišemo pisma. Možda na početku da vidimo da li smo živi, a onda oprezno smo osluškivali da li smo spremni da započnemo razgovore šta se dešavalo u ovih zadnjih deset godina u književnostima Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Crne Gore, Slovenije i Kosova“.

Ko su bili ti ljudi koji su osnovali časopis? U tekstu pod naslovom „Zašto Sarajevske sveske“ urednici ovog časopisa Vojka Đikić-Smiljanić (Sarajevo) i Velimir Visković (Zagreb) navode: Milica Nikolić, Drinka Gojković, Mihajlo Pantić, Jovica Aćin, Gojko Tešić, Zoran Hamović, Ljubica Arsić, Miško

Šuvaković, Tihomir Brajović (Srbija), Boris A. Novak, Aleš Debeljak, Mitja Čander (Slovenija), Ljiljana Dirjan, Elizabeta Šeleva (Makedonija), Basri Capriqi (Kosovo), Zdravko Grebo, Nikola Kovač, Zoran Mutić, Marko Vešović, Enver Kazaz, Dževad Karahasan, Senadin Musabegović (Bosna i Hercegovina), Slobodan Šnajder, Ivo Banac, Miljenko Jergović, Julijana Matanović, Sibila Petlevski, Daša Drndić (Hrvatska).

U međuvremenu neki su otišli neki novi ljudi su došli ali je ideja da se može normalno saradivati i praviti časopis vrhunskog kvaliteta preživjela.

Prvi broj je predstavljen u Sarajevu 29. septembra 2002. godine u okviru književnih susreta koje je organizovao Kulturni centar Andre Malraux. Do kraja 2010. izlazi dvobroj 29/30 sa glavnom temom „Nostalgija i Melankolija“

U međuvremenu su napravljeni brojevi koji govore o „Ženskom pismu“, „Ratnom pismu“, „Nacionalnim književnim kanonima“, „Piscima na granici“, „Savremenom filmu u regionu“, „Gradu kao fenomenu“, „Nomadizmu“ itd.

Nekoliko brojeva bilo je posvećeno Drami, Romanu, Pripovjedanju, Poeziji te Kritici u regiji. Tako su dobijene svojevrsne enciklopedije stvaralaštva u regionu u poslednjih petnaest godina.

Kao što Borhes kaže u svojoj pesmi „Dijalog“: „Na obali Eufrata dva čovjeka sjede i razgovaraju, ne pokušavaju da ubijede jednog drugog ni u šta, prosto sjede i razgovaraju i to je ta kapitalna činjenica naše istorije.“

se tamo pravi program kao i da se može dobiti pristup materijalu i prevodiocima EbS.

Na pitanje Eleonore Prohić da li je procedura odobravanja projekata dovoljno brza da može da isprati potrebe projekta, Rejmond Maksvel je odgovorio da proces traje oko pet meseci ali da kandidati moraju biti proaktivni u iznalaženju informacije od lokalnih predstavnika EU da bi mogli da planiraju bolje.

Luca Ester Kadar, šefica za informisanje, komunikaciju i medije Delegacije Evropske unije u RS u Srbiji je napomenula da sajt www.southeast-europe.eu sadrži sve informacije o konkursima. Dodala je da pored treniranja novinara Media Mundus ima i oko tri miliona evra za finansiranje produkcija i emitovanja emisija koje na humani način prikazuju priču.

Posle kraće diskusije u kojoj su predstavnici EU opet ohrabivali učesnike da komuniciraju sa predstavnicima Delegacija u svojim zemljama prikazani su prilozi Tene Perišin, Euromagazin i Eleonore Prohić, Ex YU Cult, emisije koja je emitovana pre 2002 godine na RTS, i predstavlja uspješni oblik saradnje kada je u pitanju razmena kulturnih sadržaja.

PRIPREMA PILOT-PROJEKTA REGIONALNE SARADNJE

U finalnom delu konferencije, kao što je bilo predviđeno, Mišel Vilfer iz Francuske ambasade i **Maja Vasić-Nikolić** iz NUNS-a sugerisali su da se diskusija usredsredi na sam cilj konferencije - predlog pilot-projekta regionalne saradnje u oblasti informisanja o kulturi. Učesnici su iskoristili prisustvo predstavnika EU Delegacije da dobiju savete u kom smeru treba ići. Tokom burne diskusije koja je najkritičnija bila kada su u pitanju obaveze saradnika u projektu i načini na koji matične kuće mogu prepoznati interes u tome da se razvije regionalna saradnja dogovoren je nacrt mogućeg zajedničkog projekta.

Projekat bi bio zasnovan na umrežavanju javnih i privatnih TV stanica koje bi koristile specifičan softver da postavljaju i skidaju medijski sadržaj vezan za kulturne sadržaje sa razvijenog veb sajta.

Impres:

Urednice: Jelka Jovanović i Nadežda Gaće;
Dodatak priredila: Milica Jovanović; **Novinar:** Tamara Filipović;
Fotografija: Ana Dokučević; **Lektor:** Lidija Cenić;
Prelom: Zoran Spahić; **Izdavač:** Nezavisno udruženje novinara Srbije;
Za izdavača: Vukašin Obradović

Dodatak štampan uz podršku Ministarstva za kulturu Republike Srbije

>>> Projekat podržali:

